

Nr 973

Av herr Antonsson m. fl., om offentligt biträde åt part i ärenden rörande administrativt frihetsberövande.

I brottmål gäller sedan länge att varje misstänkt får offentlig försvarare vid sin sida, om sakens beskaffenhet så kräver. Är han anhållen eller häktad, har han en ovillkorlig rätt att få sådant biträde i vilket mål som helst. Någon motsvarande rätt till biträde gäller däremot inte i ärenden angående administrativa frihetsberövanden, bland vilka särskilt kan nämnas intagning på alkoholistanstalter, barnavårdsanstalter och mentalsjukhus. Även dessa ärenden kan, liksom brottmålen, avse frihetsförluster under avsevärd tid och i övrigt medföra ödeläggande konsekvenser för den enskilde.

Antalet administrativa frihetsberövanden har i takt med välfärdssamhällets utveckling oavbrutet ökat. Inom vart och ett av nyss angivna vårdområden förekommer för närvarande flera tusental intagningsbeslut årligen. Även om vederbörande myndigheter vinnlägger sig om noggrann prövning av ärendena, har det visat sig att intagningsbeslut i åtskilliga fall saknat laga stöd eller eljest grundats på otillräckligt material. Detta framgår bl. a. av JO:s ämbetsberättelser, som för de senaste tio åren redovisar ett rikt urval sådana fall från alla de tre områden som förut nämnts. En väsentlig orsak härtill har utan tvivel varit att de enskilda varit i avsaknad av rättsligt biträde; det är uppenbarligen ofta svårt för personer i sådana situationer — ej sällan är de vid beslutsfattandet interimistiskt omhändertagna — att själva på verksamt sätt föra sin talan och förebringa utredning för att åstadkomma en allsidig belysning av ärendena.

Redan år 1952 begärde riksdagen — med instämmande för övrigt av samtliga partier — att åtgärder skulle vidtas för att förbättra rättsskyddet vid administrativa frihetsberövanden. En kommitté tillsattes, som år 1960 avgav förslag till lag om socialdomstol. Inom kommittén yppades i vissa hänseenden olika meningar. Beträffande frågan om offentligt biträde var man däremot ense: den enskilde borde, om ärendets beskaffenhet så krävde, på det allmännas bekostnad få sådant biträde att föra hans talan.

Kommitténs förslag har emellertid inte på någon punkt lett till resultat. Själva organisationsfrågan har i ett större sammanhang senare behandlats av förvaltningsdomstolskommittén, som år 1966 avgivit ett betänkande i saken. Frågan om rättshjälpen har ansetts böra vila i avbidan på att besvärssakkunniga slutförde sitt arbete, vilket skedde genom ett år 1964 avgivet betänkande. Det visade sig då att de sakkunniga förde rättshjälps-

frågan åt sidan och begränsade sig till vissa generella regler om kostnadsersättning i administrativa ärenden. I stället har, som framgår av den i motion nr 438 år 1970 i andra kammaren lämnade översikten av reformarbetet, särskilda sakkunniga år 1969 tillkallats för att utreda frågorna om kostnadsersättning i förvaltningsförfarandet, om rättshjälp i förvaltningsärenden och om förordnande av offentligt biträde i vissa sådana ärenden. Frågan om offentligt biträde i ärenden om administrativa frihetsberövanden har alltså helt nyligen sammankopplats med en utredning av de vittomfattande och besvärliga frågorna om kostnadsersättning och rättshjälp i övrigt inom förvaltningsförfarandet i dess helhet. Det är tydligt att en slutgiltig lösning av dessa frågor inte kan förväntas ännu under många år.

Det nyss nämnda förslaget till lag om socialdomstol, som avgavs år 1960, avsåg inte intagningar på mentalsjukhus, ett ämne som i stället behandlades av sinnessjuklagstiftningskommittén. Även denna kommitté föreslog i sitt år 1964 avgivna betänkande att offentligt biträde skulle kunna förordnas för att tillvarata intagnas rätt och intressen. I denna del föranledde emellertid förslaget ingen åtgärd i samband med att lag i ämnet utfärdades år 1966; som skäl anfördes att frågan om offentligt biträde inte var löst för andra former av administrativa frihetsberövanden.

Två parlamentariska kommittéer har alltså enhälligt funnit det vara väsentligt ur rättssäkerhetssynpunkt att offentligt biträde kan förordnas åt dem som hotas av eller redan är föremål för administrativa frihetsberövanden. Angelägenheten av en sådan reform har i avgivna remissyttranden också allmänt understrukits. Vid dessa förhållanden bör reformen uppenbarligen snarast genomföras, såvitt tvingande hinder däremot ej möter; det är här fråga om att avhjälpa en iögonfallande brist på ett ur rättssäkerhetssynpunkt ömtåligt område.

Vägande skäl för att ytterligare uppskjuta denna reform torde emellertid inte föreligga. Reformen avser en klart avgränsad grupp ärenden av speciell natur, där reformbehovet är i vederbörlig ordning utrett och dokumenterat. Det finns ingen anledning att sammankoppla denna fråga med den större och tveksamare frågan i vilken utsträckning offentligt biträde bör kunna förordnas i andra slags administrativa ärenden eller över huvud taget med frågan om rättshjälp inom hela förvaltningsområdet. Än mindre finns anledning att sammanföra frågan med det än mer vittgående och besvärliga spørsmålet om kostnadsersättning åt part i förvaltningsförfarandet. Det kan för övrigt erinras att bestämmelser meddelats om offentligt biträde i fråga om vissa andra avgränsade ärendegrupper inom förvaltningen, t. ex. i utvisningsärenden enligt 41 § utlänningslagen.

Frågan om förordnande av offentligt biträde i ärenden om administrativt frihetsberövande bör följaktligen brytas ut ur 1969 års sakkunnigutredning, vari den blott ingår som ett mindre, redan utrett delproblem. Förslag till bestämmelser i ämnet bör skyndsamt föreläggas riksdagen. En sådan

partiell reform för att stärka rättsskyddet vid administrativa frihetsberövanden — varom åtgärder för snart 20 år sedan begärdes av riksdagen — framstår av ovan anförda skäl som oundgänglig och trängande.

Under åberopande av det anförda får vi hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att förslag till bestämmelser om förordnande av offentlig biträde i ärenden angående administrativa frihetsberövanden skyndsamt föreläggs riksdagen.

Stockholm den 28 januari 1970

Johannes Antonsson (cp) Anders Dahlgren (cp) Thorbjörn Fälldin (cp)

Tage Sundkvist (cp)

Torsten Gustafsson (cp)

i Stenkyrka
